

Lezen draagt bij aan schoolsucces

Stimuleer korte boekgesprekken

Iedere leerkracht weet dat interactie over boeken belangrijk is. Lezen draagt immers bij aan het schoolsucces van leerlingen. Maar hoe praat je over boeken als je zelf niet vaak leest? Als je niet zo'n lezer bent is het vaak zoeken naar de juiste woorden. In dit artikel komen handige methodes aan bod om boekgesprekken te voeren, die slechts een paar minuten duren.

Erna van Koeven

(bh.van.koeven@windesheim.nl)
is docent aan de afdeling
educatie van de Hogeschool
Windesheim te Zwolle

Marinka Adamsky

(m.adamsky@es-ikt.nl) is
leerkracht op basisschool De Es

Dat kinderen op de basisschool moeten worden gestimuleerd om leeskilometers te maken is voor iedereen duidelijk. Onder andere uit het proefschrift van Mol (2010) blijkt dat lezen in belangrijke mate bijdraagt aan het schoolsucces en het maatschappelijk succes van kinderen. Als kinderen veel lezen hebben ze een grotere woordenschat, zijn ze beter in technisch lezen, hebben ze meer kennis en begrijpen ze teksten gemakkelijker. Doordat kinderen verschillende genres lezen, ontwikkelen ze bovendien hun literaire competenties. Ze leren steeds meer auteurs en genres kennen en kunnen teksten steeds beter interpreteren en beoordelen. Met behulp van boeken leren ze zichzelf en anderen kennen. Zo draagt lezen op school bij aan de persoonlijke ontwikkeling.

Chambers-methodiek

Door te praten over boeken denken kinderen na over wat ze lezen en dat stimuleert de leesmotivatie en het begrijpen van teksten (Baker en Wigfield, 1999; Soter et al, 2008). De leesopbrengsten in de klassen van leerkrachten die veel boekgesprekken voeren zijn hoger dan de leesopbrengsten van de klassen van leerkrachten die dat niet doen (Wang en Guthrie, 2004). Gesprekken over boeken worden in Nederland vaak gevoerd aan de hand van de methodiek van Aidan Chambers (Chambers, 2012). Deze is erop gericht dat kinderen inzicht krijgen in teksten, verhalen leren waarderen en hun waardering leren verwoorden. Het diepgaand spreken over boeken met de Chambers-methodiek vergt veel inzicht van leerkrachten in literaire procedés, evenals een grote leeservaring en tijd. Niet iedere leerkracht acht zichzelf daartoe competent. Wel worden de kaartjes

met vragen bij de methodiek van Chambers – die via internet te downloaden zijn – veel gebruikt om kinderen in groepjes zelfstandig boekgesprekken te laten voeren (Kupers, 2013). Meestal maken leerkrachten een selectie, omdat ze sommige kaartjes te moeilijk vinden.

Korte boekgesprekken

Uit onderzoek (Chambers, 2014) blijkt dat het voeren van gesprekken het imago heeft niet eenvoudig te zijn. Leerkrachten geven aan graag handvatten te willen hebben om met kinderen kortdurende gesprekken te voeren over boeken. Deze gesprekken moeten het leesonderwijs ondersteunen en een opstapje vormen naar de Chambers-methodiek. Al werkend hebben we daarvoor een model ontwikkeld.

Het gaat niet om een methodiek die per se schoolbreed zou moeten worden ingevoerd, maar gewoon om een hulpmiddel voor leerkrachten die praten over boeken moeilijk vinden. We hebben er de basis voor gevonden in de aanpak van Theo Witte (Lezen voor de Lijst, 2013), die uitgaat van vier niveaus: belevend lezen, verkennend lezen, reflecterend / ontdekkend lezen en analyserend / verdiepend lezen. We hebben deze niveaus vertaald naar beleven, (ver)kennen, denken en dwalen en gebruiken ze als basis voor boekgesprekken. Als het gaat om *dwalen* werden we geïnspireerd door Simon van der Geest (2013), die oproept kinderen te helpen verdwalen in boeken.

Invalshoeken voor gesprekken

Bij de invalshoek *beleven* worden de emoties besproken die kinderen ervaren tijdens het lezen. Vonden ze het spannend of juist humoristisch? En wat maakte een boek bij hen los? Bij

Uit onderzoek
blijkt dat een
boekgesprek
voeren het
imago heeft niet
eenvoudig te zijn

Wilbert van Woensel

de invalshoek *(ver)kennen* gaat het om het bespreken van wat leerlingen hebben geleerd van een boek, wat ze al wisten of wat ze nog meer zouden willen leren. Bij de invalshoek *denken* brengen leerlingen in gesprekken de boeken in verband met zichzelf. Ze denken erover na wie zij graag zouden willen zijn in het verhaal of met wie ze beslist geen vrienden zouden willen worden. Ze leggen verbanden en wisselen van perspectief. Bij de invalshoek *dwalen* wordt besproken wat boeken bijzonder maakt. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om taalgebruik, illustraties of de manier van vertellen.

Vuistregels boekgesprekken

Al experimenterend met leerkrachten en groepen kinderen ontdekten we dat laagdrempelige gesprekken over boeken kort duren en daardoor

op verschillende momenten van de dag vorm kunnen krijgen: na het vrij lezen, na het voorlezen of als er even wat tijd over is. Bovendien moeten de gesprekken van groep 3 tot en met groep 8 – en het liefst ook in groep 1 en 2 – kunnen worden ingezet. Het is van belang dat iedere leerkracht de gesprekken kan voeren. Ook wanneer je als leerkracht zelf niet zo vaak leest en de boeken in de klas alleen even hebt doorgebladerd, kun je als rolmodel fungeren. Je begint een boekgesprek altijd zelf. Je vertelt van uit één van de invalshoeken over een boek dat je aan het lezen bent, of dat je graag zou willen lezen. Daarna vertellen de kinderen over hun eigen boek. Om te voorkomen dat altijd dezelfde kinderen aan het woord zijn, is het handig om dat eerst in tweetallen te doen. Boekgesprekken zijn alleen zinvol als alle

Kinderen leren teksten beter begrijpen door erover te praten

Beleven	(Ver)kennen	Denken	Dwalen
Wat past bij jouw boek: spannend, verdrietig, grappig of nog iets anders?	Wat wist je al over wat je in het boek las?	Met wie in het boek zou je vrienden willen zijn en met wie niet?	Wat maakt jouw boek speciaal?
Hoe voelde je je na het lezen van je boek?	Wat wist je nog niet en heb je geleerd?	Wie zou je zelf graag willen zijn in het boek en hoe zou jij je gedragen?	
	Wat zou je nog willen leren?	Wie zou je niet willen zijn en waarom niet?	

Tabel 1 Kernvragen boekgesprekken bij verschillende invalshoeken

Lezen op school draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling

Wilbert van Woensel

In de praktijk:

Voorbeeldscenario's boekgesprekken

De leerkracht begint een boekgesprek altijd aan de hand van één van de invalshoeken. Dat doet de leerkracht door iets te vertellen over het boek dat hij of zij zelf aan het lezen is. Daarnaast zijn er bij de vier invalshoeken uitspraken bedacht die op kaartjes gezet kunnen worden (zie tabel 2 op de pagina hiernaast voor de uitspraken die bij de invalshoeken passen). Leerlingen kunnen deze kaartjes zelfstandig gebruiken om in een groepje over hun boek te praten. Hieronder volgen vier voorbeelden hoe je een boekgesprek als leerkracht kunt starten.

Besproken boek: *Ijsbarbaar*

Auteur: Rob Ruggenberg

Invalshoek: Beleving

'Wie kent dit boek? Het gaat over een eskimojongen die in de zeventiende eeuw uit Groenland wordt 'geroofd' en in Nederland terecht is gekomen. Ik vond het een ontzettend spannend boek, vooral het moment waarop Nunok op de snijtafel van een Amsterdamse professor terecht kwam. Het is eigenlijk spannend en grappig tegelijk, omdat Nunok rauwe meeuwen eet. Ik vond het ook droevig, omdat Umik doodgaat. Hij is een soort stiefvader van Nunok, die ook op het schip terechtkomt. Wat vind jij spannend aan jouw boek? Of misschien is het wel spannend, grappig en droevig tegelijk, zoals mijn boek. Als je hebt nagedacht, vertel dan aan je schoudermaatje wat er spannend of grappig is aan jouw boek.'

Besproken boek: *Kampioen!*

Auteur: Corien Oranje

Invalshoek: (Ver)kennen

'Ik heb veel geleerd over wat er met je gebeurt als je een ongeluk krijgt, hoe moeilijk dat is. Ik heb ook veel geleerd over het ziekenhuis en het revalidatiecentrum. Het bijzondere van dit verhaal is dat het echt gebeurd is, en ik dacht er ook steeds aan

dat het dus ook echt zo gegaan is. Kun jij ook bedenken wat je van jouw boek hebt geleerd? Waren er dingen nieuw voor je of wist je eigenlijk alles al? Als je hebt nagedacht, vertel er dan over aan je schoudermaatje.'

Besproken boek: *100% Coco*

Auteur: Niki Smit

Invalshoek: Denken

'Over dit boek wil ik iets vertellen, omdat het over mode gaat. Zelf vind ik het altijd heel leuk om blogs over mode te lezen. En Coco uit dit boek is een modeblogger. Ze schrijft over bijzondere klerencombinaties en ziet er zelf ook heel speciaal uit. Haar blog wordt een groot succes. Maar ik weet niet of ik met Coco zou willen ruilen. Op school wordt ze gepest vanwege haar kleren. Ze schrijft haar blog onder een schuilnaam en niemand weet dat zij die modeblogger is. Pak je eigen boek er eens bij. Wie zou je willen zijn en waarom? Of komt er iemand in jouw boek voor die je absoluut niet zou willen zijn? En waarom niet?'

Besproken boek: *Groeten van Leo: Een kind in kamp Westerbork*

Auteur: Martine Letterie

Invalshoek: Dwalen

'Ik heb hier een heel bijzonder boek. Dat komt omdat het echt gebeurd is. Het gaat over Leo en het speelt zich af tijdens de Tweede Wereldoorlog. Als hij zeven jaar is wordt Leo samen met zijn ouders naar een kamp gestuurd, samen met heel veel andere Joodse kinderen. In dit boek lees je over zijn leven in het kamp. En deze foto op het boek is echt van Leo, het briefje en de tekening ook. Vertel jij eens aan je schoudermaatje wat bijzonder is aan jouw boek. Misschien staan er wel bijzondere tekeningen in of misschien ziet het boek er heel mooi uit en staan er prachtig opgeschreven zinnen in.'

Beleven	(Ver)kennen	Denken	Dwalen
Ik krijg kippenvel van mijn boek.	In mijn boek staan dingen die ik al lang wist.	Zoals het in het boek gaat, gaat het ook bij mij thuis.	Er komen bijzondere woorden en zinnen voor in mijn boek.
Ik moet erg lachen om mijn boek.	In mijn boek staan dingen die ik nog niet wist.	In mijn boek komt iemand voor die wel een beetje op mij lijkt.	Mijn boek ziet er heel speciaal uit.
Ik word erg verdrietig van mijn boek.	Over sommige dingen in mijn boek wil ik wel meer weten.	In mijn boek komt iemand voor waar ik een hekel aan heb.	De plaatjes in mijn boek zijn heel speciaal.
Ik ben bang voor één van de personen in mijn boek.	Door dit boek ben ik anders gaan denken.	In mijn boek komt iemand voor waar ik wel vrienden mee zou willen zijn.	De manier waarop het verhaal in mijn boek wordt verteld, is heel speciaal.
Toen ik de laatste bladzijde had gelezen, voelde ik me opgelucht.		In mijn boek komt iemand voor waar ik wel verliefd op zou kunnen worden.	Het eind van mijn boek is heel bijzonder.
Ik mis mijn boek nu het uit is.		In mijn boek komt iemand voor die het heel anders doet dan ik zou doen.	Sommige dingen in mijn boek zijn niet echt.
Ik zou dit boek best nog een keer willen lezen.		In mijn boek komt een echte held voor.	
		Ik zal later nog wel eens aan mijn boek terugdenken.	
		In mijn boek komt iemand voor die ik nooit zou willen zijn.	

Tabel 2 Uitspraken over boeken bij verschillende invalshoeken

kinderen betrokken zijn. Bij elke invalshoek horen een paar kernvragen die we samen met studenten van de lerarenopleiding en leerkrachten hebben vastgesteld (zie tabel 1). Wij hebben de volgende vuistregels opgesteld:

- Gesprekken over boeken kunnen op ieder moment en in iedere groep klein en laagdrempelig vorm krijgen;
- De leraar fungeert altijd als rolmodel;
- Alle leerlingen denken en praten over boeken.

VERDER LEZEN!

Op onderstaande websites is meer informatie te vinden over de onderwerpen die in dit artikel besproken zijn.

- Voor de indeling van Theo Witte: www.lezenvoordelijst.nl;
- Voor de kaartjes van Aiden Chambers: www.lezenisgoud.nl/Chambers.htm;
- Video Boeken in de groep naar aanleiding van de in dit artikel besproken methodiek: www.youtube.com/watch?v=bVNkx019Wnc;
- Voor meer informatie over praten over boeken: www.geletterdheidschoolsucces.nl.

Maatschappelijk succes

Praten over boeken is een essentieel onderdeel van het leesonderwijs. Wanneer leerlingen uitwisselen wat ze waarderen aan een boek, inspireren ze elkaar om dat boek ook te gaan lezen. Als een leerkracht leeservaringen met zijn of haar leerlingen deelt, werkt dat enorm motiverend. En gemotiveerde leerlingen worden betere lezers. ●

LITERA TUUR!

- Baker, L. en Wigfield, A. (1999). Dimensions of children's motivation for reading and their relations to reading activity and reading achievement. *Reading Research Quarterly* 34, pp.452-477.
- Chambers, A. (2012). *Leespraat*. Zoetermeer: NBD Biblio.
- *Kwestie van Lezen. Deel 2. Praten over boeken op de basisschool* (2013). Amsterdam: Stichting Lezen, via http://www.lezen.nl/sites/default/files/kwestievanlezen2_def.pdf.
- Mol, S. (2010). *To Read Or Not To Read*. Leiden: Leiden University (dissertatie).
- *Over boeken gesproken. Achtergronden en praktische tips voor in het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het (voorbereidend) middelbaar beroepsonderwijs* (2015). Amsterdam: Stichting Lezen, via <http://www.lezen.nl/publicaties/over-boeken-gesproken>.
- Soter, A.O., Wilkinson, I.A, Murphy, P.K., Rudge, L., Reninger, K., & Edwards, M. (2008). What the discourse tells us: Talk and indicators of high-level comprehension. *International Journal of Educational Research*, 47(6), pp. 372-391.
- Wang, J.H., & Guthrie, J. (2004). Modeling the effects of intrinsic motivation, extrinsic motivation, amount of reading, and past reading achievement on text comprehension between US and Chinese students. *Reading Research Quarterly* 39(2), pp.162-186.